

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

25. Quædam aliæ quæstiones de varijs superstitionibus dissoluuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

exempla proponit eorum, qui febre correpti, & furentes aliqua futura prædixerunt. Quidam propheticum furorem, sicut etiam poeticum furorē ponunt: ita ut furentes ad vaticinandum aptiores esse fateantur. Error est, quæ sacra litera condegnant, dicere prophetas esse arreptios. Arreptij vocabantur, qui à demonibus rapiébatur: item, error est lacris literis damnatus, dicere prophetas per furorē actos vaticinari, cum Spiritu sancto inspirante locuti propheta fuerint. Quid ergo dicendum? cur furentes sæpe diuinant? **Profecto**, quia loquaces sunt, nonnunquam incidit in id, quod futurum est, velut qui sæpe iaculando, aliquando collimat: loquuntur quidvis, quia imaginationibus densis, & calis, & calore instigantur: item quia infani sunt, non habent, quam prudentiam solent afferre, timiditatem: & ideo nihil dissimulant, nihil tacent, omnia effutunt: nihil mirum, si aliquando dicant, quod futurum est. Item, quia furiant, & insaniant, facilius à demonibus rapiuntur, quia plus habent imaginationū, & minus prudentiæ, & quædam ex illis accipiunt, & prænunciant, & hoc est, quod B. Augustinus, loco citato, probat exemplis.

Quæritur, Cur qui atra bile abundant, & Melancholici dicuntur, magis diuinant, quam cæteri? **Respondeo** atram bilem non reddere homines magis idoneos ad eam vaticinationē, quæ verè propheta est, & quæ à Deo exiit: sed quia plus imaginationum habent, facilius rapi solent à demonibus, & ea prædicunt, quæ per naturam parata iam sunt, ut eueniant. Item, facilius abstrahuntur à sensibus, ac proinde constantius, & peritaciū eorum mens contemplantur. Insuper facilius sentiunt aëris, & corporum cælestium affectiones, & mutationes, & ideo facilius rerum futurarum per naturam contingentium exordia sentiunt.

Nono **Quæritur**, An Musicus concentus reddat hominem aptiorem ad diuinandum, & vaticinandum? **Quæritur** etiam, quod legimus lib. 4. Reg. 3. dixit Eliseus Propheta. *Nunc autem adducite mihi Psalterium; caneret Psalteres, facta est super eum manus Domini;* & ait: *Hæc dicit Dominus, facite alieum torrentis;* & quæ sequuntur: ergo videntur spiritus vaticinationis naturaliter affici cōcentu sonorum, aut vocum, & anima per cantum ad vaticinandum naturaliter præparari lib. 3. de diuinat. Q. frater ex scientia grauissimorum Philosophorum sic ait. *Ergo & ij, quorum animi spiritus corporibus enolant, atque extant foras ardore aliquo inflammati, atque incitati, cernunt illa profecto, quæ vaticinantes pronunciant: multique rebui inflammantur tales animi, qui corporibus iherent, ut ij, qui sono quodam vocum, & Phrygijs cantibus incitantur.* Sic ille **Resp.** Musicum concentum non reddere naturaliter hominem magis idoneum ad eam vaticinationem, quæ verè propheta est, & à Deo in mētēs hominum infunditur quamuis ad eam, quæ ex causis naturalibus exiit, & verè propheta non est, sed latè, & fusè propheta nominatur, condueere queat, quatenus mentem erigit, & à sensibus abstrahit. Eliseus verò cytharædum vocauit non profanum, sed sacrum; nec profana Musica Eliseus utebatur ad vaticinandum, sed sacra: nimirum cytharædum accessit iussit, qui diuinas laudes decantaret, & ipsius animum ad orationē

excitaret, & erigeret, & ita oratione utebatur Eliseus, quæ impetraret à Domino spiritum vaticinandi: erat igitur Musicus cōcentus, religiosus, & facer, quo vsus est Eliseus ad orandum Deum; oratione verum utebatur, ut peteret à Domino, quod cupiebat.

Decimo **Quæritur**, An Balaam, & Sibyllæ fuerint vaticinati afflatu diuino? **Resp.** cum S. Thomas. 2. 2. q. 172. ar. 6. ad 1. Balaam fuisse quidem ariolum, & magum, ut docent communi consensu Patres, Aug. in quæstio. ex nouo testamento. q. 39. & sermo. 103. de tempore. Orig. hom. 13. in Num. & lib. 1. contra Celsum. Basil. hom. de humani Christi generat. Glossa. Num. 22. Sed nihilominus diuino afflatu vaticinatus est, cū dixit: *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga ex Israel.* Vnde Augustinus ait. *Hæc ergo propheta est Balaam; non quia fuit propheta, sed Deus causam populi sui egit per illum, non voluntarium, sed inuicium: sicut propheta esse inuenitur missi à Saul ad David capiendum, & sicut Saul, cum dicitur est: nunquid Saul inter Prophetas?* Sic B. Augustinus. Prohibuit igitur Deus, quo minus Dæmon, quem ille cōsulere solebat, & cuius vates erat, respōsum præberet, & ipse vsus est eo ad bona prædicandum populo Israelis, ad eius laudes prædicandas, & ad vaticinandum: *Orietur stella ex Iacob.* Item, Sibyllæ quamuis alienæ fide, & religione in Deum, multa tamen, quæ de Christo prædixerūt, ait S. Tho. 2. 2. q. 172. ar. 6. ad 2. ea prænunciarunt diuino afflatu, & spiritu excitata.

Erat hoc loco tractandum, de Magorum operibus, & maleficijs, sed de his agam, cum de quinto Decalogi præcepto tractabo.

Cap. XXV.

Quædam alie quæstiones de varijs superstitionibus dissoluntur.

Primo **Quæritur**, An insit vis aliqua fascinationis, in hominibus, quæ aliqui aspectu, vel laudatione, & commendatione alijs hominibus, vel belluis officiat? **Glossa** in Paulum Gal. 3. Explicans illa verba: *quis vos fascinavit?* aperte docet, quorundam oculos esse virulentos, qui alios videndo; præsertim infantes, & pueros, inficiunt, & lædunt, quod quæ ratione fiat S. Thomas, 1. p. q. 117. ar. 3. ad 2. & lib. 3. con. Gent. cap. 103. de pot. q. 6. ar. 9. ad. 7. de Mal. q. 16. ar. 9. ad 13. videtur explicare in hunc modum. Ex acri, & vehementi mentis cogitatione, aliquando corporis spiritus, & humores mutantur, ira enim incalefcit corpus, & timore frigescit. Vnde odio, malevolentia, inuidia variè corpora afficiuntur: quibus sic, vel aliter affectis fit quoque magna spirituum permeantium ad oculos permutatio, propterea quod spiritus subtiliores in eos transmittantur, oculi verò malè spiritibus affecti aërem sibi coniunctum ad certū spatium corrumpant. Porro aëre malè affecto, specula si tersa, & munda fuerint, contrahunt labem, maculam, & sordes: quod experientia docet in aspectu foemina, menstruo profusio inquinata: Sicut igitur specula polluitur ab aere vicino infecto, sic etiam infantum, & puerorum corpora mollia ac tenera, & proinde ad recipiendum, & patiendum apta, faciliè solent infici à circumfuso aere corrupto. Pari ratione vehementi amore, laudatione, & commendatione tenues corporis spiritus mutantur, varièque afficiuntur, &

inde spiritus ad oculos transfusi, sic, aut aliter mutantur. Ex quo fit, ut amantium, vel laudantium aspectus alijs nocere queant, præsertim si res sint animarum, molles ac teneræ, cuiusmodi sunt arbutusculæ, animalcula, infantiuli, pueruli. Et hæc potest esse vis naturalis fascinationis. Scio Medicos aliquos asseuerare pugnaciter, nullas esse fascinationes, sed tantum vulgi opinione eas credi; quarum meminit etiam, vulgi sententiam sequutus Plinius lib. 26. cap. 20. *lib. 38. c. 4. lib. 43. ca. 4.* Sæpe, scio, nulla sunt fascinationes, sed Dæmonum malignitate subito, vel aer inficitur, aut hominis, vel bellæ corporis aliqua ex parte maculatur, & leditur. Arist. sectione. 20. Problematum, dicit, rutam esse fascinationum antidotum. Postremò Plinius lib. 7. cap. 2. refert in Aprica esse quosdam ex certis familijs genus ducentes, effascinant: quorum laudatione interirent, probata, crescerent arbores, emorerentur infantes: Et in Tribullis, & Illyijs esse homines, qui visu quoque effascinant interimerentque, quos diutius intuerentur, iratus præsertim oculis: quod eorum malum facilius sentirent pueres. Et in Aethiopia fuisse genus hominum, quorum sudor contactis corporibus rabiem asseret, & feminas omnes ubique visu nocere, quæ duplices pupillas habeant. Hæc ille, penes quem fides esto: quæ veterum scriptorum testimonijs comprobauit.

Secundò Queritur, An in hominibus insit vis aliqua, qua solo cōtactu, aut sermone sanet alios, aut certis morborum generibus medeantur? Plinius lib. 28. cap. 2. Maxime, inquit, questionis, & semper incerta est, valeant ne verba, & incantamenta carminum ad medendum. Et cap. 1. eiusdem libri scribit: dente hominis vi interempti gingiuis in dolore scarificari, & oculorum suffusiones felle hominis sanari, & caluaris interfecti ne que cremati, propinatam aquam de fonte noctu, comitialibus morbis prodesset, & hominis suspendio interempti casapotia, contra canis rabiosos morsus valere. Sed piacula sunt, inquit, ista, non auxilia, & remedia. Idem cap. 3. scribit fuisse in Aprica Pillos, & in Italia Marfos, ex quorum familijs, qui ducebant originem, tales fuisse, quorum corpora tactu ipso, suctuque modico leuabant percussos à serpentibus, & manu imposita corpori venena extrahebant: alios verò fuisse, quorum corpora solo aspectu erant terrori serpentibus: & quandam in dolium serpentium coniectum experimenti causa, circum mulcentibus linguis illesum penitus extitisse: alios item, quorum sudor medebatur multis morbis; alios, quorum salua contra ictus serpentium valebat, & vestem à tineis non attingi, quæ fuerit in funere, & serpentes ægre, præterquàm læua manu, extrahi. Idem quoque lib. 7. cap. 2. refert aliquando humanorum corporum partes nasci ad aliqua mirabiles. Sicut, inquit, Pyrrhi regis pollex in dextro pede tactus lienosis medebatur: Et in Aprica fuisse Pillos, de quibus paulò ante dixi, quorum corpori ingenicum fuit virus exitiale serpentibus, ut cuius odore sopiræt eas: Et in Italia esse Marforum gentem, in quibus inest eadem vis naturalis, & ictu saluæ humanæ, ut seruētis aquæ contactu serpentes fugere: quod si in fauces penetrauerit, etià mori: idque maximè humani ieiuni oris. Itè haud procul Vrbe Roma, in Faliscorum agro familiæ esse paucas, quæ sacrificio annuo, quod fiebat ad montem Soracte Apolloni super ambufsam, & ardentem lignorum struem inambulantes non adurebantur, flammis parcentibus: quod idem Solinus com-

memorat capite octauo. At Varro id non tribuit miraculo; sed ait Hyrpinos ambulaturos, per ignes, certo quodam medicamento plantas pedum imbueret. Hæc Plinius, & ex parte Solinus: Quæ si vera sunt, certè mirabilia fuere. Quicquid sit, negare non possumus, quin gratis, & liberaliter Deus possit quibusdam hominibus, immo etiam certis familiarum viris, vim & facultatem concedere, ut tactu, sermone, aspectu, odore, vel halitu medeantur quibusdam morbis, & valeant contra rabiosi canis morsus, aut serpentum venena. Nec ea vis, & potestas naturalis dici potest, quasi sit hominis naturæ, & conditioni debita, sed ea tantum est gratuito Dei munere, & beneficio suscepta. Ne tamen sequitur, ut sit vis aliqua supernaturalis, hoc est, habitus menti infusus: sed est vis quadam præter solitum morem hominibus data, quæ suos præstet effectus, aut causarum naturalium ministerio, & opera; aut certè, quod est verisimilius, operante Deo, talium hominum interueniente sermone, tactu, aspectu, odore, sudore vel halitu. Quo fit, ut id etiam virtutis, & efficacitatis, Dei munere, possit inesse in hominibus improbis ac perditis.

Tertiò Queritur, An mulierculæ, quæ vulgo Stryges siue Lamæ vocantur, verè, & reipsa Dæmonum ministerio, & opera, per aera in loca remotissima deferantur? Sunt qui id inficiunt, asserantque in quiete ac in fomnis eas credere se à Dæmonibus per aera deferri. Nam sæpe, inquit, huiusmodi mulierculæ durè vapulant, acriter acu, vel culspide ferrea punguntur, confringuntur funibus, immo admoto igne exuruntur, & tamen nihil mali sentiunt; ergo sola per quietem visionem deferuntur, non reipsa. Præterea, si re, non visione veheretur, facile è carceribus possent effugere: at hæc infelices includuntur, nunquam tamen è carceribus, aut vinculis solute uaserunt. Aiunt in super nostra corpora non posse Dæmonum opera per aera deportari: quoniam si Christus Dominus à Spiritu malo in pinnacula templi, & in montem excelsum assumptus dicitur; id factum est, non quia Dæmon eum è loco in locum transtulerit, sed quia Christus spontè se qui voluerit, & virtute sua eò se contulerit, quo voluit Dæmon; & Habacuc delatus est in Babylonem, ab Angelo capillo eius apprehenso, & Spiritus Domini rapuit Philippum, & inuentus est in Azoto. Sed id factum est, ministerio Angeli, non Dæmonis; & virtute diuina, non propria.

At enim communi est Theologorum consensu receptum, posse corpora nostra, potestate Dæmonis, per aera in varia loco deferri. Neque enim negari potest, corpora, quod attinet ad motum, quod è loco in locum transimus naturali Dæmonis potestati, & imperio subijci, quo tanquam vero concessio, incertæ adhuc questionis est, an mulierculæ, quæ lamæ, & stryges vocantur, re ipsa, an sola visione mentis, & sensus deferantur. Hæreticæ prauitatis Inquisitores, ut plerique literis prodiderunt, certis experimentis sepe didicerunt, eas corpore, non visione, & sensu deuehi. Sil. hæret. 3. Simacas de Institutioni Cathol. tit. 37. nu. 6. & Alpho. à Castro lib. 1. de Iusta Heret. pun. cap. 16. Paulus Grilaudus tract. de sorilegis. qua. 7. & alij, quos citat in

Dicitur Inquisitio Scholasticas. p. 8. q. 43. Comment. 68. & Simancas de Cath. Instit. tit. 37. Attamen negandum non est quin id etiam per solam visionem sapè contingat. Vnum tantummodo obstat, quod ex Cœlio Anycrano in cap. Episcopi, 26. Quæst. 5. refertur, nimirum Scelerat, inquit Patres in illa Synodo conuocati, quadam mulieres Dæmonum illusioni suo sedulae credunt, & profitentur, se nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spacia incompete noctis silentio pertransire, eiusque illusionibus obedire velut dominæ, & certis noctibus ad eius seruitutem accitari, quæ falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo, à recta fide deuant, & errore Paganorum inuoluantur. Ideo Sacerdotes per Ecclesiam sibi commissas populo predicare debent, vt nouerint, hæc omnino esse falsas, & à magico spiritu talia phantasmatas mentibus fidelium irrogari. Siquidem ipse Satana qui transfiguratur se in angelum lucis, cuius mentem cuiusque muliercula ceperit, & hanc sibi per insidiam suam subiugauerit, illico transformatur in diuersarum personarum species, atque similitudines: & inuenit quam eam primum tenet, in somno deludentem, modo letam, modo tristitam, modo cogitantem, modo incognitam personam ostendens, per deum quæque de auct. Et cum solus Spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in aëre, sed in corpore existimat euenire; cum Ezechiel Propheeta, visionem Domini non in corpore, sed in spiritu uiderit, & Ioannes Sacramentum Apocalypsis in spiritu, non in corpore: Et Paulus non audeat dicere se rapitum in corpore. Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia, & his similia credit, fidem perdit, & qui rectam fidem non habet, hic non est Domini, sed diaboli. Quis ergo credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel in aliam similitudinem, nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & Paganus deterior. Hæc ibi. Ex quo capite ij, quos supra nominavi, colligunt, nunquam humana corpora à Dæmonibus quoquam deportari. Siquidem Concilium à Fide aberrare dicit eos; qui talia crediderint. Vnde Nauarrus dixit in suo Manuali cap. 11. un. 33. versiculo. Trigesimo secundo, peccate lethaliter eum, qui credit veneficas, aut maleficas, vel stryges corporaliter per aera ad diuersa loca deferri, vel illæ putant: Et statim citat. cap. Episcopi. 26. Quæst. 5. Confestim tamen, quasi seipsum corrigens subiicit: Quamuis credere, quod aliquando, licet raro, Dæmon aliquos de loco in locum, Deo permittente deportet, non est peccatum: quod probat Nauarrus testimonio Caietani, 2. 2. q. 95. ar. 3. quem citat, & experientia Iudicum in Germania, & auctoritate libri, qui inscriptus est Malleus Maleficarum, qui id multis rationibus, & experimentis ostendit.

Sed operæ pretium est respondere ad id, quod ex i. Episcopi, citauimus, ubi manifestè contra Fidè errare dicuntur ij, qui talia crediderint. Multa Syluester tradit de suprascripti capitis sensu: multa Paulus Grillandus, vt tueantur dictum suum, mulierculas nempe, quæ Stryges, siue Lamie dicuntur, re ipsa, non sola visione per aera in varia loca Dæmonis ministerio transferri. Sed reuera, quicquid illi dicant, non aptè, & conuenienter ad propositam questionem respondent. Ego sane non video, quis alius sensus sit eius loci, nisi quod ibi condemnantur ij, qui credebant eas mulierculas ita à Dæmonibus corpore deferri, vt mutarentur in alia corpora, & quibusdam ve-

ris animantibus ueherentur. Fuit enim Paganorum error, arbitrantium posse Dæmonis virtute corpora in alia mutari: cum tamen id solius sit Diuinæ potestatis. Mulierculæ verò, de quibus Concilium loquebatur, putabant sua corpora in alia transire, & eos omnes, qui à Dæmonibus per aera deferebantur, in varias formas commutari. QUÆRES, quomodo verum sit, quod vulgò fertur, eiusmodi mulierculas obseratis ianuis noctu in domos intrare, & infantum, ac puerorum sanguinem exugere, & suffocare, & occidere, vt absque baptismo decedant? Philostratus scripsit lib. 4. de vita Apollonii cap. 8. Lamias esse mulieres ad amorem, & venerem procliuas, & carnes humanas, maxime verò formosorum puerorum, & iuuenum appetere, & noctu eorum sanguinem exorbere: Sed fabulosum esse videtur, ac fieri potest, vt earum mandato Dæmones aliquos infantes interimant; & ipsæ putent se eos occidere.

Cap. XXVI.

Alie questiones circa eandem materiam diluuntur.

PRIMò QUÆRITUR, An pocula, vel carmina amatoria, quæ Philtra Græcè dicuntur, vim aliquam habeant naturalem homines, vel in uitos alliciendi ad amandum hunc vel illum hominem? SUNT, qui id asserant, & probent multis experimentis, & testimonijs, inter quæ vnum est illud B. Hieronymi in vita Hilarionis Abbatis, ubi refert iuuentem quendam, quia Virginem sacram iocis, nubibus, muneribus, quæ solent periturae Virginis esse principia, in turpes amores non potuit pellicere, ad magicas artes conuersam, quæ apud Memphis Aegypti didicerat, sed amoris Virginem traxisse, vt abiecto amictu capitis crinem rotaret, strideret dentibus, nomen adolescentis, quem ante contempserat, perpetuo inlamarat. Hæc Hieronymus. Narrat apud Lucianum in dialogo, qui vocatur Philopseudos, Cleodemus Peripateticus Philosophus, Christidem mulierem vi magicæ in amorem pertractam. Apud Apuleium lib. 2. de Asino aureo, Paphilia mulier magicæ artis perita, ubi spectabilis formæ iuuenem vidit, eum ad sui amorem magicæ artis violentia pertraxit. In l. eorum. c. de Maleficis, dicitur: Qui magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur.

De huiusmodi Philtris amatorijs duo mihi videntur posse dici probabiliter. Primum est, constat, (vt alibi latius dicā, cū de Maleficis in quinto Decalogi præcepto disputabo) testimonijs Aristotelis, Theophrasti, Dioscoridis, Plinij, Galeni, Pauli, & aliorum, qui eam Medicinæ partem, quæ in simplicium rerum contemplatione versatur, tractant, quasdam esse rerum naturalium, vt herbarum, & lapidum vires, & facultates, quæ amoris, & concupiscentiæ flammam possint incendere: Est enim amor, & concupiscentia, facultatis sentientis affectio: quæ vi spirituum, & humorum excitari, incendi, confirmari, & contra remitti, minui, & extingui possit. Alterum est, nullam esse in rebus naturalibus facultatem ingenitam, quæ suapte natura excitet, alliciat, & incendat hominem ad amandum, vel odio prosequendum hunc, aut illum certum hominem.